

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

01043, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 8

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ
щодо відповідності (конституційності)
частини третьої статті 4 Закону України «Про очищення влади»
положенням статті 38, частини другої статті 61,
частини першої статті 62 Конституції України

До Верховного Суду України надійшла ухвала окружного адміністративного суду міста Києва від 20 травня 2015 року № 826/7019/15 про звернення до Верховного Суду України для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо відповідності (конституційності) частини третьої статті 4 Закону України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII «Про очищення влади» (далі – Закон № 1682-VII) положенням статей 8, 21, частин другої та третьої статті 22, частин другої й третьої статті 24, частини другої статті 38, частини першої статті 43, статті 58, частини другої статті 61, статей 62, 63, частини першої статті 64 Конституції України.

Зазначену ухвалу постановлено на підставі частини п'ятої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України у справі за позовом колишнього керівника Головного управління Міністерства доходів і зборів України в АР Крим щодо визнання протиправним і скасування наказу Міністерства доходів і зборів України від 16 березня 2015 року № 177-о «Про звільнення Кондрашова О.М.» і стосовно поновлення його на посаді

Верховний Суд України
Управління документального забезпечення
вих № 201 - 4411/0/8-15 від 28.12.2015

керівника Головного управління Міністерства доходів і зборів України в АР Крим.

З метою забезпечення конституційного порядку у сфері функціонування державної влади в Україні, дотримання принципів верховенства права, поваги до прав і основних свобод людини, ураховуючи ухвалу окружного адміністративного суду міста Києва, а також обговоривши положення Закону № 1682-VII, Пленум Верховного Суду України вважає, що положення частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII мають бути перевірені на предмет їх відповідності положенням статті 38, частини другої статті 61, частини першої статті 62 Конституції України, що обґрунтовується нижченаведеним.

Невідповідність частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII положенням статті 38, частини другої статті 61, частини першої статті 62 Конституції України

Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (стаття 1 Основного Закону України).

Як зазначив Конституційний Суд України, Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди в суспільстві (абзац перший пункту 2.1 мотивувальної частини Рішення від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012).

Складовою цього обов'язку є забезпечення державою соціальної спрямованості економіки, створення умов та гарантування можливостей для громадян заробляти собі на життя працюю, рівних можливостей у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізації програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб та забезпечення гарантій захисту працівника від

незаконного звільнення (частина четверта статті 13, частини перша, друга та шоста статті 43 Конституції України).

Рівне право доступу громадян до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування та право громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському й місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування встановлені статтею 38 Основного Закону України й знаходяться в системному зв'язку з положеннями статті 43 Конституції України.

Із цього приводу Конституційний Суд України в підпункті 3.1 пункту 3 мотивувальної частини свого Рішення від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007 зазначив таке: «Відповідно до частин першої, другої статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності.

Конституційне право громадян на працю означає можливість кожного заробляти собі на життя працею, вільно вибирати професію чи спеціальність відповідно до своїх здібностей і бажань, реалізовувати свої бажання щодо зайняття працею за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі, організації незалежно від форм власності або самостійно забезпечувати себе роботою. [...]

Виходячи із зазначеної позиції можна стверджувати, що право на працю означає не гарантування державою працевлаштування кожній особі, а забезпечення саме рівних можливостей для реалізації цього права.

Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування є одним з видів трудової діяльності громадян».

Натомість частиною першою статті 4 Закону № 1682-VII передбачено обов'язок осіб, які перебувають на посадах, визначених у пунктах 1–10

частини першої статті 2 цього Закону, подавати власноручно написану заяву про те, що до них застосовуються заборони, визначені частиною третьою або четвертою статті 1 цього Закону, або про те, що до них не застосовуються відповідні заборони з наданням згоди на проходження перевірки, й на оприлюднення відомостей щодо них відповідно до цього Закону.

Перелік осіб, до яких застосовується заборона обіймати певні посади (перебувати на службі) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, міститься в статті 3 Закону № 1682-VII, а перелік посад у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, щодо зайняття яких зазначеними особами така заборона встановлюється, – у статті 2 Закону № 1682-VII.

Згідно з положеннями частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII неподання заяви у строк, передбачений частиною другою цієї статті, є підставою для звільнення особи із займаної посади не пізніш як на третій день після спливу строку на подання заяви та застосування до неї заборони, передбаченої частиною третьою статті 1 цього Закону. Подання заяви, у якій особа повідомляє про те, що до неї застосовується заборона, зазначена у частині третій або четвертій статті 1 цього Закону, є підставою для звільнення особи із займаної посади не пізніш як на третій день після подання такої заяви та застосування до неї відповідної заборони.

Таким чином, подання заяви, у якій особа повідомляє про те, що до неї застосовується заборона, передбачена в частині третій або четвертій статті 1 Закону № 1682-VII, є підставою для її автоматичного звільнення із займаної посади та застосування до неї заборони обіймати відповідні посади. Аналогічно неподання заяви, у якій особа повідомляє про те, що до неї не застосовується заборона, зазначена в частині третій або четвертій статті 1 Закону № 1682-VII, також є підставою для її звільнення.

Отже, указаними положеннями Закону № 1682-VII встановлюється додаткова підстава припинення трудового договору – звільнення на підставі подання (неподання) заяви, передбаченої положеннями статті 4 цього Закону,

а не на підставі повної перевірки, за результатами якої буде підтверджено дії конкретної особи, яка своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювала заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основ національної безпеки й оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини.

Тобто порушується право громадян на гарантовані державою умови рівного доступу до державної служби (частина друга статті 38 Конституції України), оскільки згадані особи у будь-якому разі підлягають звільненню на підставі абзацу першого або другого частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII.

У широкому розумінні публічна (державна) служба, метою здійснення якої є служіння інтересам держави у відповідних органах державної влади, місцевого самоврядування й інших державних органах та практична реалізація завдань і функцій держави, – це специфічний вид праці. Вступаючи на таку службу, громадянин реалізує власне право на вільне розпорядження своїми здібностями та здатністю до праці й обрання роду діяльності. Публічною службою, зокрема, є професійна діяльність прокурорів, військова служба, служба в органах безпеки, органах внутрішніх справ та служба в інших органах державної влади.

У розвиток конституційного положення, передбаченого статтею 38 Конституції України, законодавець запровадив низку детальних норм щодо доступу, перебування та припинення відносин у сфері державної служби з метою забезпечення балансу публічних і приватних інтересів держави й особи. Цей баланс проявляється, у тому числі, у дотриманні принципів справедливості, рівності та співмірності при встановленні обмежень, пов'язаних з доступом до державної служби, перебуванням на ній та її припиненням. При цьому такі принципи мають бути формально визначеними, чіткими, не допускати розширювального тлумачення і, як

наслідок, вільного застосування, зокрема, у конкретному випадку припинення такої служби.

Тобто припинення державної служби, зокрема в частині застосування заходів стосовно очищення влади, має відбуватися із дотриманням принципів справедливості, рівності та співмірності.

На підставі викладеного слід констатувати, що приписами Закону № 1682-VII порушується рівність можливостей реалізації права доступу до державної служби, служби в органах місцевого самоврядування та в управлінні державними справами, яку має забезпечити держава (відповідно до частини другої статті 38 Конституції України), адже в його положеннях простежується дискримінаційний підхід щодо підстав та порядку звільнення посадової особи органу державної влади, місцевого самоврядування чи іншого державного органу тільки з тієї підстави, що вона не подала (вчасно не подала) заяву, передбачену статтею 4 Закону № 1682-VII.

Водночас зауважуємо, що люстрація є вірним кроком на шляху до очищення та оновлення влади, однак люстраційні заходи мають бути застосовані лише стосовно тієї особи, щодо якої за результатами перевірки встановлено її безпосередню участь в узурпації влади Президентом України Віктором Януковичем, підриві основ національної безпеки й оборони України або протиправному порушенні прав і свобод людини. Вжиття стосовно такої особи люстраційних заходів не може бути наслідком подання чи неподання заяви, у якій особа повідомляє про те, що до неї застосовується заборона, зазначена в частині третій або четвертій статті 1 Закону № 1682-VII, або не застосовується заборона, зазначена в частині третій або четвертій статті 1 Закону № 1682-VII.

Аналізуючи процес люстрації як комплекс заходів, спрямованих на обмеження доступу та перебування на публічній (державній) службі, необхідно розглянути відповідність таких заходів рівним можливостям доступу до державної служби, гарантованим у міжнародному праві.

Так, статтею 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року встановлено, що кожен громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, згаданій в статті 2, і без необґрунтованих обмежень право і можливість: брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; голосувати й бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального й рівного виборчого права при таємному голосуванні та забезпечують свободу волевиявлення виборців; допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби. Це положення визначає, що всі держави-учасниці вказаного Пакту незалежно від конституційної структури повинні запровадити таку систему доступу до державної служби, виборів та участі у веденні державних справ, яка ефективно гарантувала б дотримання цього положення.

У пункті «а» частини першої статті 1 Конвенції про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 передбачено, що термін «дискримінація» охоплює будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження і призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та занять.

Зокрема, Венеціанська комісія у своєму Висновку від 16 грудня 2014 року № 788/2014 CDL-AD(2014)044 зазначила: «За Законом «Про люстрацію» особи, які підпадають під люстрацію, не мають можливості довести, що, незважаючи на посаду, яку вони обіймали, вони не брали участь у будь-яких порушеннях прав людини і не вживали або не підтримували антидемократичні заходи. ... На думку Комісії, однак, той факт, що Закон «Про люстрацію» виключає фактор часу в цілому, незалежно від тяжкості минулої поведінки, вступає в конфлікт з принципом «індивідуальної відповідальності», на якому має бути заснована люстрація (стаття 1.2). Навіть добровільна відставка з посади до 22 лютого 2014 року не буде достатньою,

щоб звільнити особу від люстрації. На думку Комісії, особі повинна бути надана можливість добровільно піти у відставку: це зберегло б урядові фінансові та людські ресурси й одночасно захистило відповідну особу від розкриття його або її особистості (пункт 65)».

Пленум Верховного Суду України наголошує, що в частині другій статті 61 Основного Закону України вказано, що юридична відповідальність особи має індивідуальний характер. На працівника органу державної влади чи іншого державного органу можуть покладатися різні види відповідальності, зокрема дисциплінарна відповідальність за вчинення дисциплінарного проступку у вигляді звільнення. Підставами для настання такої відповідальності має бути встановлена індивідуальна вина зазначеного працівника.

Припинення публічної служби шляхом звільнення особи на підставі люстрації є видом юридичної відповідальності, а тому така відповідальність має мати індивідуальний характер відповідно до положень частини другої статті 61 Конституції України.

Під юридичною відповідальністю розуміється передбачений законом негативний вплив на порушника з боку конкретних державних органів, на які покладено обов'язок та засоби державного примусу. Очищення влади (люстрація) згідно з поданим у частині першій статті 1 Закону № 1682-VII визначенням – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Виходячи із системного аналізу положень Закону № 1682-VII, заборона обіймати певні посади застосовується до певного кола громадян України, а саме до осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основ національної безпеки й оборони України або протиправне порушення прав і свобод

людини (частина друга статті 1 Закону № 1682-VII). Отже, люстрація застосовується до осіб, які, перебуваючи на конкретній публічній посаді, вчинили певне правопорушення, передбачене статтями 1, 2 та 3 Закону № 1682-VII.

Правопорушення є юридичним фактом, що породжує правовідносини відповідальності, створює для правопорушника певний юридичний зв'язок із державою в частині зазнання ним певних несприятливих наслідків, зокрема отримання заборони обіймати певні посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування протягом законодавчо визначеного строку. При цьому певні засоби державного примусу можуть застосовуватися не тільки за скоєне правопорушення, але й у деяких інших випадках. Так, заходи попереджувального впливу (превентивні заходи) застосовують для попередження можливих правопорушень, а також їх використовують з метою забезпечення істотних цінностей держави. Під час проведення очищення влади (люстрації) такими превентивними заходами відповідно до преамбули Закону № 1682-VII є захист та утвердження демократичних цінностей, верховенства права й прав людини в Україні.

Викладене дає підстави стверджувати, що люстрація є видом юридичної відповідальності, а тому під час її проведення має бути дотримано індивідуальний характер такої відповідальності.

Згідно з положеннями частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII звільнення відповідних посадових осіб відбувається лише на підставі подання (неподання) відповідної заяви про застосування заборон, передбачених частиною третьою або четвертою статті 1 Закону № 1682-VII, що переконує в покладенні на осіб, зазначених у статтях 2 і 3 Закону № 1682-VII, колективної відповідальності.

Подання заяви, у якій особа повідомляє про те, що до неї застосовуються заборони, передбачені Законом № 1682-VII, як і неподання заяви про те, що до такої особи застосовуються або не застосовуються відповідні заборони, і про згоду на проходження перевірки, на оприлюднення

відомостей стосовно них відповідно до Закону № 1682-VII є підставою для її звільнення. А отже, посадова особа, яка в певний період часу займала відповідну посаду, визначену Законом № 1682-VII, лише за фактом неподання заяви в будь-якому разі підпадає під люстраційні заходи незалежно від встановлення фактів її причетності до здійснення заходів (та/або сприяння у їх здійсненні), спрямованих на узурпацію влади, підрив основ національної безпеки й оборони України, без здійснення перевірки або протиправне порушення прав і свобод людини, передбаченої частиною першою статті 4 Закону № 1682-VII.

Тобто сам факт зайняття відповідної посади особою є підставою для автоматичного її звільнення із цієї посади, що суперечить Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1096 «Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем» (1996 року) та проміжному висновку Венеціанської комісії від 16 грудня 2014 року № 788/2014, який було ухвалено за результатами проведення експертизи Закону № 1682-VII.

Так, у 1996 році Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла Резолюцію № 1096 «Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем», якою надала державам-членам Ради Європи рекомендації, яких слід дотримуватися під час запровадження люстраційних заходів. У цьому документі з-поміж іншого вказано, що люстраційні заходи можуть бути сумісними з принципами демократичної та правової держави, якщо буде дотримано принцип індивідуальної вини, яка має бути доведена в кожному конкретному випадку, а особі, яка піддається люстраційній процедурі, буде гарантовано право на захист, презумпція невинуватості та право на оскарження до суду (пункт 12).

Аналогічну позицію висловила Венеціанська комісія в пункті 97 Висновку від 16 грудня 2014 року № 788/2014 CDL-AD(2014)044 щодо Закону України «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію»): «...Зв'язок між люстрацією та кримінальним переслідуванням, а також між санкціями,

введеними в цих процедурах, незрозумілий. Відповідно до статті 1.5 Закону люстраційна заборона «може бути призначена особі тільки один раз». Стаття 3.10 Закону, однак, передбачає, що на осіб, засуджених у кримінальному порядку, ця заборона може бути накладена як первинне, так і додаткове покарання. В останньому випадку заборона накладається на 5 років. Згідно зі статтею 55 Кримінального кодексу України заборона на певні види діяльності може застосовуватися в якості основного кримінального покарання (2–5 років), додаткового кримінального покарання (1–3 роки) або додаткового покарання відповідно до Закону «Про люстрацію» (5 років, зверніться до статті 3.10). Зв'язок між цими різними концепціями незрозумілий. У Законі також нічого не говориться про те, що заборона в якості кримінального покарання і додаткової люстраційної санкції не можуть бути накладені кумулятивно, таким чином викликаючи певні сумніви щодо принципу «ne bis in idem» (не двічі за одне й те саме). У відповідні положення закону про люстрацію мають бути внесені поправки».

У Висновку від 14–15 грудня 2012 року № CDL-AD(2012)078 щодо Закону «Про визначення критерію для обмеження повноважень несення державної служби, доступу до документів та оприлюднення інформації про колабораціонізм із органами державної безпеки» (Закону «Про люстрацію») колишньої Югославської Республіки Македонія Венеціанська комісія констатувала: «...Мета люстрації, перш за все, полягає в захисті демократії від ремінісценцій тоталітаризму, другорядною метою люстрації, підпорядкованою реалізації першочергової мети, є індивідуальне покарання осіб, які співпрацювали з тоталітарним режимом...» (пункт 16 розділу А).

Таким чином, аналіз підстав, порядку, мети та сутності люстрації в національному й міжнародному правопорядках дає підстави стверджувати, що люстрація є видом юридичної відповідальності, а отже, під час її проведення має бути дотримано індивідуальний характер такої відповідальності, тобто вина працівника має бути в кожному конкретному випадку.

Установлені згаданою Резолюцією № 1096 підходи до проведення люстрації отримали свій розвиток у практиці Європейського суду з прав людини, який уже неодноразово розглядав справи за наслідками схожих перевірок в інших державах, наприклад, у Словаччині та Польщі (Рішення від 14 лютого 2006 року в справі «Турек проти Словаччини», від 24 квітня 2007 року в справі «Матіек проти Польщі», від 17 липня 2007 року в справі «Бобек проти Польщі», від 15 січня 2008 року в справі «Любох проти Польщі»).

Зокрема, у Рішенні «Любох проти Польщі» Європейський суд з прав людини наголошує, що люстраційна процедура не може слугувати покаранням, оскільки це прерогатива кримінального права. Якщо норми національного закону допускають упровадження обмеження прав, гарантованих Конвенцією, то такі обмеження мають бути достатньо індивідуальні. Люстраційні процедури мають відповідати критеріям доступності, а при розгляді справ про люстрацію мають бути дотримані всі стандарти справедливого судового розгляду та вимог, передбачених статтею 6 Конвенції щодо кримінальних проваджень. Зокрема, особі, яка піддається люстрації, мають бути забезпечені всілякі гарантії, притаманні кримінальному переслідуванню. Такими гарантіями передусім має бути презумпція невинуватості (пункт 61).

Відповідно до частини першої статті 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Дотримання презумпції невинуватості під час здійснення люстраційних заходів є фундаментальним принципом у забезпеченні демократичного шляху очищення влади.

Призначення презумпції невинуватості, зокрема, полягає в тому, щоб протистояти під час проведення люстраційних процедур обвинувальному ухилу та визнанню заборони обіймати посади занадто широкому колу осіб

лише за критерієм обіймання ними певних посад середньої управлінської ланки в конкретно визначений законом період часу.

Натомість положеннями частини першої статті 4 Закону № 1682-VII встановлюються нові підстави для звільнення особи із займаної посади: за подання чи неподання відповідної заяви, передбаченої положеннями частини першої статті 4 цього Закону, без проведення перевірки стосовно причетності відповідної посадової особи до узурпації влади, підриву основ національної безпеки й оборони України або протиправного порушення прав і свобод людини.

Принцип презумпції невинуватості має бути забезпечений таким чином, щоб будь-яка посадова чи службова особа, зокрема, визначена в Законі № 1682-VII, яка не здійснювала заходи (та/або не сприяла їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади, підриг основ національної безпеки й оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини, не була безпідставно звільненою через порушення статей 38 й 62 Конституції України.

Необхідність доведеності вини кожної особи, яка піддається люстраційним процедурам, європейськими стандартами визначено як один із ключових критеріїв процедури люстрації, на чому наголошує Венеціанська комісія у Висновку від 14–15 грудня 2012 року № CDL-AD(2012)028 щодо Закону «Про визначення критерію для обмеження повноважень несення державної служби, доступу до документів та оприлюднення інформації про колабораціонізм із органами державної безпеки» (Закону «Про люстрацію») колишньої Югославської Республіки Македонія (пункт 7).

У пункті 64 проміжного Висновку від 16 грудня 2014 року № 788/2014 CDL-AD(2014)044 щодо Закону України «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію») Венеціанська комісія констатувала: «Закон «Про люстрацію» не відповідає цим вимогам. За винятком осіб, зазначених у статтях 3.5, 3.6 та 3.7, встановлення індивідуальної провини незалежним органом не вимагається. Заборона доступу до державних функцій, що застосовуються до

цих осіб, заснована на простому факті обіймання певної посади з подальшою презумпцією винності. У той час, як цей підхід може бути прийнятним щодо осіб, що обіймали високі посади в комуністичний період і деяких найважливіших державних установах під час правління пана Януковича (вищі посади), у всіх інших випадках вина має бути доведена на основі індивідуальних вчинків. Якщо сам факт належності до партії, організації або адміністративного органу старого режиму є підставою для заборони обіймати державні посади, то така заборона зводиться до форми колективного та дискримінаційного покарання, яка несумісна з нормами в галузі прав людини. Тому люстрація ризикує стати політичним інструментом для придушення опонентів».

Крім того, Венеціанська комісія зауважила: «Відповідно до Керівних принципів люстрація має бути спрямована тільки проти осіб, які відіграли важливу роль у вчиненні серйозних порушень прав людини або які обіймали керівну посаду в організації, відповідальній за серйозні порушення прав людини; ніхто не може бути предметом люстрації виключно через особисті думки і переконання; свідомі співробітники можуть бути люстровані тільки якщо їх дії насправді завдали шкоди іншим і вони знали або повинні були знати про це» (пункт 62 проміжного Висновку № 788/2014 CDL-AD(2014)044).

Аналогічний висновок Венеціанська комісія зробила й щодо люстрації в Албанії: «Особи, які наказували, вчиняли чи суттєво сприяли вчиненню серйозних порушень прав людини, можуть бути дискваліфіковані для зайняття певних посад; якщо організація вчиняла серйозні порушення прав людини, член, працівник чи агент вважатимуться такими, що брали участь у цих порушеннях, якщо вони були високопоставленими працівниками такої організації, крім випадків, коли вони покажуть, що не брали участі у плануванні, керівництві чи виконанні таких заходів, методів чи дій» (підпункт «h» пункту 20 Розділу III Висновку Венеціанської комісії від

13 жовтня 2009 року № 524/2009 щодо Закону про чистоту високопосадовців державних органів та виборних осіб Албанії).

Крім того, згідно з пунктом «і» Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем» (Дос. 7568 від 3 червня 1996 року) нікого не може бути піддано люстрації виключно за зв'язок з якоюсь організацією або участь у її діяльності, яка була законною на час такого зв'язку або діяльності (крім випадків, викладених вище в підпункті «h»), або за особисті думки чи переконання. Пунктом «h» указаної Рекомендації встановлено, «що особи, які видали накази, скоїли або значною мірою сприяли скоєнню серйозних порушень прав людини, можуть бути відсторонені від посади; якщо організація вчинила серйозні порушення прав людини, її член, співробітник або уповноважений вважається таким, що залучався до цих порушень, обіймаючи високу посаду в цій організації, якщо тільки він не доведе, що не брав участі у плануванні, спрямуванні або здійсненні такої політики, практики або дій».

Отже, на необхідності дотримання принципу індивідуальної вини під час проведення люстраційних заходів наголошується в міжнародних документах щодо стандартів проведення люстрації.

Таким чином, положення частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII, згідно з якими посадові особи звільняються з посади не за результатами перевірки, а лише за фактом неподання заяви, суперечать гарантованому праву на рівний доступ до державної служби, закріпленому в частині другій статті 38 Конституції України. Крім того, положення частини третьої статті 4 Закону № 1682-VII не відповідають частині другій статті 61, частині першій статті 62 Конституції України, оскільки не містять важелів забезпечення індивідуального підходу до відповідальності та вступають у суперечність із принципом презумпції невинуватості.

На підставі викладеного та керуючись статтями 150 й 152 Конституції України, статтями 13, 39, 40 та 70 Закону України «Про Конституційний Суд України», статтями 38 й 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 4 Закону України «Про очищення влади».

2. Перевірити на предмет відповідності вимогам статті 38, частини другої статті 61, частини першої статті 62 Конституції України положення частини третьої статті 4 Закону України «Про очищення влади» та визнати ці положення такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

3. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його в межах місячного строку, визначеного в частині другій статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Для участі в конституційному провадженні за цим поданням уповноважується суддя Верховного Суду України Волков Олександр Федорович.

Конституційне подання й додатки подаються в 3-х примірниках.

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 2015 року № 25 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) частини третьої статті 4 Закону України «Про очищення влади» положенням статті 38, частини другої статті 61, частини першої статті 62 Конституції України».

2. Витяги з Конституції України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).

3. Витяги з Закону України «Про очищення влади» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 44, ст. 2041).

4. Витяг з Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України.

5. Витяг з Рішення Конституційного Суду України від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 23 Закону України «Про державну службу», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», статті 42 Закону України «Про дипломатичну службу» (справа про граничний вік перебування на державній службі та на службі в органах місцевого самоврядування).

6. Витяг з Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН.

7. Витяг з Конвенції про дискримінацію в галузі праці та занять ухвалена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 25 червня 1958 року № 111.

8. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 27 червня 1996 року № 1096 «Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем» <http://assembly.coe.int>.

9. Висновок Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від 16 грудня 2014 року № 788/2014 CDL-AD(2014)044 щодо Закону «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію») www.venice.coe.int.

10. Висновок Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від 13 жовтня 2009 року № 524/2009 CDL-AD(2009)044 щодо Закону «Про чистоту високопосадовців державних органів та виборних осіб Албанії»; www.venice.coe.int.

11. Висновок Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від 14–15 грудня 2012 року № CDL-AD(2012)028 щодо лостраційного закону Республіки Македонія; www.venice.coe.int.

12. Рішення Європейського суду з прав людини від 14 лютого 2006 року в справі «Турек проти Словаччини» (Turek v. Slovakia); <http://hudoc.echr.coe.int>.

13. Рішення Європейського суду з прав людини від 17 липня 2007 року у справі «Бобек проти Польщі» (Bobek v. Poland); <http://hudoc.echr.coe.int>.

14. Рішення Європейського суду з прав людини від 24 квітня 2007 року у справі «Матйек проти Польщі» (Matyjek v. Poland); <http://hudoc.echr.coe.int>.

15. Рішення Європейського суду з прав людини від 15 січня 2008 року у справі «Любох проти Польщі» (Luboch v. Poland); <http://hudoc.echr.coe.int>.

16. Ухвала окружного адміністративного суду міста Києва від 20 травня 2015 року № 826/7019/15.

**Голова
Верховного Суду України**

-Я.М. Романюк